

گوته و ناپلیون . . بـ یـ کـ گـ یـ شـ تـ نـی مـ ژـ وـ وـ یـ . . ئـ اکـ عـه بدو

سا 2008 گوستاف سایبتي نووسـری ئـمانی، سا 2008 کتـبی (گـته و ناپلیون . . بـ یـ کـ گـ یـ شـ تـ نـی Goethe und Napoleon: Eine historische Begegnung) بـا وکردـو . ئـو کتـبـ یـه کـکه له بهرهمه ناوازه کان. تـنیا له ماوهی دوو سا یـه که میدا پـنج جار چاپکراوه. لـو ماوـیـش تـنـیـو و ناو زمانـیـکانی دیکـ و وـکـ شاکارـکی هزری و ئـدـبی لـایان رـخـنـگران و خوـنـران بایـخی پـدرا. ناوهرـکه کـه تـایـبه ته بـو دیداره هـا وـره مـژوویـی 2 نـفـمبری 1808 لـیـشاری ئیرفورتن پایتـختی هـرـمی تـرینگی وـاتی ئـمانیا، لـیـوان (یـهان فـلـگانگ فـن گـته 1749 – 1832) ی شاعیری گـورـی ئـمانی و (ناپلیون پـناپارت 1769 – 1821) ی ئیمپراتـری فـنـسا، له دواي شکستی سهرکردهی سوپای پروسیا له جهنگی یه نا و ئویرشتین، روویدا. لهو دیدارـدا گفتوگـی به پـز له نـوان ئـو دوو بلیمه ته روویدا که کاریگـری بـسـر کاره ئـده بیه و داهـنـانه کانی گـته دا هـبوو، تـنـانـت پـش ئـو کـبوونـو و بـناوبانگـ، دـگوترا ناپلیون به هـندـک لـهاوکارـ نزدیکـکانی اگـیانـدبوو لـگـنجیدا ئـمانه کـه (ئازاره کانی فـرتـری لاو) ی گـته ی خوـنـدبـوه و پـوهی کاریگـر بوو. گـته ش لـیـانی ناپلیون بـ ئاگا نـبوو، بـکو ئاگاداربوو چـن لـسوپای فـنـسا هـکـشا تا بوو بهو ئیمپراتـری کـ زـربـی کیشوـری ئـوروپای کـنترـ کرد و خـونی بـ دوورتیش ده بینی. ئـو کتـبه لـچارچـوی گـانـو و گـرنگیدانه به ژیا ننامـی تاکـکان. گوستاف سایبت بـکـم کـس نیـی باسی لـو بـ یـ کـ گـ یـ شـ تـ نـی بـهاوتایه ی نـوان ئـو دوو که سهی کردـت، به لکو ئـو به یه کـه یـشتنه و ورده کاریه کانی نـوانیان، توـنـرانـی بـخی کـش کردوو که هـریـک لـگـشـنیگای جـراوجـر راڤـی بکن و لـبارـی بدوـن. ئـو ی تالیران 1745 – 1838 ی سیاسـتمـداری فـنـنسیـش تـماری کردوو، بـتـ پـانـر بـ سایبت. ئـو کاره ی سایبتیش به وه جیا ده کرـته وه، لـدیدگای رـخـنـی هاوچه رخواه لهو ساته ی روانیوه، زـریش هـویداو پـداگری لـسـر گفتوگـی نـوانیان بکات و دوریش بـت لـهـر دـمارگـزیدـکی ئایدیای یان لایـنگیری نیشتمانی. پـویستـ ئاماژـ بـوـش بدین، ئـو تـنیا لای لـساتـکانی بـیـک گـیشتنـک نـکردـتـو، وـکـ نووسـرانـی دیکـ، بـکو لـخوـگـی فراوانتر روانیویـتی و رـوتـ هزری و سیاسییـکانی ئـو سـردـمـش بـبیر خوـنـران دـهـنـتـو. بـشـوـیـکی دیکـ

دې توانين بېلگېن تېنیا بېخوښندنې وې ئېوې نېوېستاوې کې گېته و
 کېسانې دیکې لې بارې بې یېکگې یشتنې کې، تې ماریان کردوې، بېکو
 هېوېداوې نیگاری ئېوې وېنې سېبازیانېش بکېشې کې لېلېژکېکانې 14 -
 15 یې تشرینې یېکېمې ساې 1806 بېسېرکېوتنې فېلېنسیېکان کې تايې
 هات. لېوکاتې کې پروسیا لېجېنگې (یېنا - ئېیرشتیت) لېبېرامېر
 سوپای ناپلین شکا. بېو ئېنجامېش بناغې حکومېتی قایمار هېژاو
 بارودېخ شېوا، گېتېش ئېوسا لېکېشېکی هیرتسوگ کارل ئوگست راوېژکار
 بوو. لېساې 1775 بهرېو سېر بېلېوې بردنې تیپېشانې و سېرپېرشتې
 ئېوې بازنې و گېتوگې زانستیانېشی دېرکرد کې لېناو زانکې یېنا
 دېبېسترا. ئېو زانکې یېش پایکې جیھانې هېبوو، فېلسفېفې
 ئایدلیستیانې ئېمانېش لېوېدا رېچکېی گرت. پېکگېکېی گېتېش رې
 گېلې لې دروستبوونې پېیوېندی هاوېلېتې لېنېوان گېته و فریدرېش
 شیلېر 1759 - 1805 یې گېورې شاعیر. بې یې سایبې راستې کردووه کاتېک
 کې وېسفی ژیانې گېتې لې قایمار کردووه و وتوېه تې ژیانې (کېشک -
 ئېکادیمای) بوو. هیرتسوگې قایمار فېلېسوف و نووسېرانې دیکې لې
 کې بوونېوې کې بېشداریان لې بنیاتنانې بزوتنېوې فیکرې بېپیتدا
 کرد، لهوانه هېگې و شلېگل، فېختې و شیلېر، و ئېو نووسېرانې کې
 بېرې مرېفیان بېگشتې دېوېمېند کرد و بېشداریشیان لې پېکھاتنې
 رېوته ئېدېبې، شنبېرې، و فېلسفېفېکانې سېرانسېرې کیشوېرې
 ئېوروپا کرد.

نووسېر ئامازې بهووه دېدات گېته و ناپلین لېسېر مېزې نانخواردن
 بې یېک گېیشتن. نووسېر وېسفی وردېکاری دیدارکې دېکات، لېشوېن و
 توخمېکان و ئېو شتانې پېیوېندیان بېژیان و یادگارېکېکانې گېتهوې
 هېیې، دېستېدېکات تا دېگات بېو کېسانې ئامادې دیدارکې بوون.
 دواتر دېقې دیالېگې نېوانیان بېو شوېوېیې دېچېسېنې کې گېته
 تېماری کرد بوو. ئېنجا بېوردې رستېکان شیدکاتېوېو لېرېگای
 خوښندنېوې قوې کې نېک تېنیا بې دېقېکې، بېکو بې چوارچېوې
 جېراوېرې سیاسې و رېشنبېرې، خوښېر بې واتا گشتیېکان کېش
 دېکات. هاوکات نووسېر بېوردې بېدوای شوېنېوار و کاریگېرې شکستیې
 سېربازیېکې بېسېر ژیانې گېته کېوتووه، کې گېلېانېکانې لېبازنې
 بېچووک بېرېوې بازنې فراوانتر چوون.

دواتر ئامازې بېدیوانې بېناوبانگېکې (دیوانې رېژاوايې
 رېژېلېاتی) دېکات کې بېنې ئېو ساتانې پاش ناپلینې لېدېت.
 لېناویشیاندا چامې (کېچ) یې دیاری کردووه کې گېته بېلاتینې
 نویوېتې و تېیدا حېزې راکردن بېرېو ئاسفې مېعریفې بېرجېستې
 کردووه کې دووربېت لېقېیرانې ئېوسای ئېوروپا. بېلېام پېوېندی
 نېوان گېته و ناپلین کې لېشانېگېرېیې ناودارکېی (فاوست) یې گېته

دې بينښت، بېناښي مائوت، چونكه تيدا لايك كاتدا گته ورد ورد حزي لاسركه نكردني سياستي وړانكاريانې ناپليېن كړدووه كه ئوروپا و جيهاني بېر و تكدان برد، بهام هشتا كسايېتي ناپليېني بېلاوې خشويستې بوو. كتبيكي سايبتيش ل و سات سخت و ئاښي مژوي ئدېي و سياسي و سربازي د و ستېت، ئو ساتي كه ل ابردو و خكانكي وها ل كړد ه و ستې دژ بگته بگرنه بېر كه كار بېو گيشت سركه نښي بكن.

ئاك عه بدو